

זה מעשה שתחילתו נחת וסופו ונחת ואמצעו יגונים.
הוא שאמרו טוב אחרית דבר מראשיתו. ולמה לא
אמרו טוב אחרית דבר כשהוא טוב. אלא כך הוא
הענין, יש לך דבר שרע בתחילתו וטוב באמצעו ויש
לך דבר שטוב בתחילתו ורע באמצעו, והכל נידון על
שם ראשיתו, מה ראשיתו טוב אף אחריתו טוב.

אשריהם ישראל שכשהם עולים עולים עד לרקיע
כאותו אוירון שהוא בוקע חלוני רקיע וכשהם
מתעשרים אינם מסגלים לעצמם מהנאות עולם הזה
שהוא חולף במהרה כצל האוירון. אדם מאומות
העולם כשהוא מתעשר הרי הוא בונה לעצמו פלטרין
ופרוזדור עליות ומרתפים ומאסף לתוכם כל תאוותיו,
אבל ישראל אינו כן כשהוא מתעשר הרי הוא מסגל
לעצמו מצות ומעשים טובים וספרים קדושים הרבה
אין קץ.

מעשה שהיה בימינו בק"ק גרוסוורדיין שהיה שם גביר
גדול עוסק במלאכת הצוקע"ר ופשט מסחרו בכל ערי
אונגאר"ן ורומניא"ן ובנותיהן. עד שאין לך אדם
ששותה כוס של מ"ה שאינו מזכיר שמו מפני הצוקע"ר
הנתון בו. שכחתי לפרש שמו והריני מפרשו, רבי
ישראל המכונה אולמאנן.

והיה אותו רבי ישראל מאסף ספרים רבים חדשים
ישנים ועתיקים לבית גנזיו, כדרך שאמרנו למעלה
שהיא ראוייה לאדם מישראל שחננו הבורא. מהם
ספרים מצויים ומהם שאינם מצויים בכל הגלילות,
וסוחרי ספרים וסרסוריהם מתדפקים על דלתות ביתו
יומם ולילה לא ישבותו. ולא זו בלבד אלא שהיה מכרך
את כל ספריו בכריכות נאות ומפוארות, כמו שאמרו
חכמים זה וגו' ואנהו התנאה לפניו במצות. שכל מי
שספריו חביבין עליו נותן לבו עליהם ומעטיפן בעור
ושיראין. אבל מי שאין ספריו חביבין עליו מניח אותם
בקרן זוית וסופן לגניזה. ותלמידי חכמים אף הם
יושבים ונהנים מזיו אוצרותיו עד שנעשה ביתו בית
ועד לחכמים. אמרו עליו, כרש"ש בילגא כך ר' ישראל
באונגריא"ה. ואותו רש"ש שאמרו היו מכוונים לרבי
שמואל שטראשו"ן שנדפסו חידושיו בש"סין של
האלמנה ראם, והיה לו בית עקד ספרים גדול סגולת
מלכים, והיתה התורה מתאחדת ומתלפפת עם הגדולה
על שולחנו. כך ר' ישראל דנק, תורה וחכמה וגדולה
עשירות וכבוד נתאחדו על שולחנו.

באו הרשעים הרצחנים ובלבלו את העולם והטביעוהו
בנחלי דם. ואם באנו לספר ענינם אין אנו מפסיקין ואין
אנו מספיקין. כיון שהגיעו לגרום ורדיין החריבו את
ביתו ובזזו את ספריו ואותו הגלו לארץ גזרה.

אותו ר' ישראל שגלה מביתו סופו שנתקדש בקדושת עמו והוא מהרוגי מלכות שאין כל בריה וכו', אבל אשתו ושני בניו היו לפליטה ונתגלגלו גלגול אחר גלגול עד שזכו לחונן עפר ארצינו. כיון שהגיעו לארצנו נכנסו בניו לבית המדרש ונתיגעו בתורה עד שנעשו לרבנים ומורי הוראה בישראל. אחד מהם ר' זלמן, הוא אבדק"ק דקהלתנו.

ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה וגו'. ביום רעה שאין עיניו לפרש מיבו נזדמן לביתי אותו בנו של ר' ישראל שנהיה רב דקהלתנו. הוא נותן עיניו בספרים שהיו בארזי ואני נותן עיני בו מה ראה לתת עיניו בספריי אפשר רב בישראל לא ראה ספר מימיו.

פתח הרב ואמר, ספרים אלו שכריכותיהם נאות ביותר מנין באו לכאן ונומיתי לו כל אותו מעשה הספרים, איך שבאו אלי מירושת הרב הצדיק מהוסיאטין זכר צדיק לברכה. נעשה בשרו של הרב חידודין חידודין וזקנו כמין חוטין של ברזל נענה ואמר ספרים אלו קודם שהיו של הרב הצדיק וכו' של אבותי היו, שהיה שלוחו של הרב הצדיק מהוסיאטין, מחזר אחר ספרים חשובים לאוצר ספריו וכיון שהגיע לבית אבי מכרו לו את כל הספרים הכפולים. וזה לך האות, שכמותם וכמות כריכתן נמצאים אף בידי ואף גם זאת שהיה מקפיד מר אבי בכוד הספרים ולא היה מרשים שמו עליהם.

ואביו שמר את הדבר וגו' ופירשו רבותינו שהיה יושב ומצפה. אף אני שמרתי את הדבר והייתי יושב ומצפה מה אעשה עם ספרים אלו שתולדותם יגון ואנחה. וכשהייתי נותן עיני בהם דומה עלי שזולגים דמעות על ר' ישראל שכנסם לביתו ולא זו מחבבם ולא זכה להגות בהם.

עד שבא מעשה לידי. מעשה שנעשה אחד מניניו של ר' ישראל בר מצוה, ואף הוא היה קרוי על שמו ישראל. ועשו לו חוריו משתה ושמחה בירושלים, והיו קוראים לכל מכיריהם לשמוח עמהם ואף אני בהם. אמרתי אל לבי, הנה העת והעונה, אקח לי תרומה מספרי זקנו ואביאם לו דורון. נמלתי שני ספרים גדולים ספר מצות גדול עם פירוש ברית משה וכתבתי בתוכם לשון זו, תורה מחזרת על אכסניא שלה, מישראל לישראל. פירוש, תורה זו האצורה בספר המצות, נדדה ממקום למקום, מגרוסורדיי"ן להוסימי"ן ומהוסימי"ן לתל אביב ומתל אביב לבני ברק ומבני ברק לירושלים, ומאין היא נודדת, מקינה היא נודדת מר' ישראל הקדוש, ולאן היא נודדת לישראל החתן. הוי תורה מחזרת על אכסניא שלה.

עד שבאתי לירושלים וראיתי את החתן שהוא יושב בין הוריו ודודיו וכל משפחתו נתקרבתי אליהם והדורון בידי. אמרתי להם מבקשני מכם רבותי קחו את הדורון מידי והסירו את מעטפתו לעיני כולכם. נתנו בי עיניהם בתמיה כאדם האומר חציף עלי פלוני אבל מפני הנימוס עשו כדברי. הסירו את המעטפה וגילו מה שגילו ולא קמה בהם עוד רוח. אחר זמן מועט חזרה ונחה עליהם רוח של שמחה ונחת פתחו ואמרו ברוך נותן התורה שלא השבית גואל לאבינו ולא ימחה שם ישראל ממשפחתנו. גדול יהיה ישראל זה מישראל זקנו וירוה נחת לכולנו. הוא שאמרתי למעלה, מעשה זה תחילתו נחת וסופו נחת.

תאמר, אדם מישראל היאך מבטל זמנו בסיפורי נשים וקטנים, ולא עוד אלא שהוא מעלג לשונו בדרך סיפורים הנדפסים בק"ק סדילקוב ושדה לבן וסטרי, הכופלים דבריהם ומאריכים בלשונן עד שמגיעה לטיבורם. אם בעל מקרא הוא יהא יושב וקורא ואם בעל משנה יהא יושב ושונה קל וחומר אם בעל גמרא הוא יתעסק בהויות דאביי ורבא ואל ישעה בדברי הבל. תאמר שמא חס ושלום אינו בכל אלו, ילך לו יתחסד עם הבריות, והרי כמה זקנים איכא בשוקא שאין להם רוחין מצואתם ילך ויתעסק עמם. אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו, שאם יבא אדם ויאמר לך עגנון עגנון, אף אתה אמור לו, מה לך אצל עגנון, קמן שבקושרי הספרים שבעירנו כחו יפה ממנו.